

Liite 8. Pankkivallusmiesten
käytäntönsä 24/1 1923.

Joulukuun 27 ja 30 päivänä 1922 sekä tammikuun 1, 2 ja 4 päivänä 1923 ne kolme pankkivaltuusmiestä, jotka ovat velvolliset olemaan osallisina kaikissa valtuusmiesten käsiteltävissä asioissa, eli Puheenjohtaja W. A. Lavonius sekä valtuusmiehet E. Nevanlinna ja Väinö Tanner, kokoontuivat suorittamaan tutkimuksen niiden muistutusten johdosta, joita edustaja Georg Schauman Eduskunnan täysi-istunnossa joulukuun 18 päivänä oli tehnyt Suomen Pankin johtokunnan jäsenten menettelyä vastaan eräässä valuuttatoimi-asiassa, sekä laativat toimituksesta tämän tutkimuspöytäkirjan.

1 §.

Sittenkun se liiketoimi oli identifioitu, jota herra Schaumanin lausunnossa (Liite n° 1) tarkoitetaan, suoritettiin asian selvittämiseksi seuraavat toimet:

1) Hankittiin tähän liitetty jäljennös Emissioniosakeyhtiölle 29 päivänä syyskuuta 1921 annetusta lupakirjasta valuuttakaupan harjoittamiseen (Liite n° 2) sekä tarkastettiin 24 päivänä maaliskuuta 1921 annettu Valtioneuvoston päätös valuuttakaupan harjoittamisesta ynnä siihen saman vuoden syyskuun 8 päivänä tehty muutos.

2) Kuultiin ensin Pankin johtokunnan jäsenen von Frenckellin ja sitten johtokunnan puheenjohtajan Stenrothin esitys asian kulusta ja heidän toimenpiteistään siinä sekä tehtiin niiden johdosta heille kysymyksiä (Liitteet n° 3 ja 4).

3) Esitettiin Pankin johtokunnan jäsenille Basillerille ja Grästenille asiaa koskevia kysymyksiä (Liite n° 5).

4) Allekirjoittanut puheenjohtaja ilmoitti pyytäneensä mahdollisia lisätietoja herra Schaumanilta, joka oli vastannut, ettei hänellä ollut ilmoitettavana mitään enempää tosiasioita, joilla olisi oleellista merkitystä asialle.

5) Kun herrojen Stenrothin ja von Freneckellin selonteosta oli käynyt ilmi, että pankinjohtaja Axel Ehrnrooth, tultuaan herra von Freneckellin erottua Emissioniyhtiöstä sen johtokunnan puheenjohtajaksi vuoden 1922 alusta oli herra von Freneckelliä vastaan saman vuoden keväänä esittänyt erinäisiä tätä asiata koskevia muistutuksia, pyysi ja sai puheenjohtaja herra Ehrnroothilta asian kulusta tämän tuntemilta osilta suullisen kertomuksen, jonka hän pankkivaltuusmiehille esitti. Niinikään puheenjohtaja esitti herra Ehrnroothin ynnä Emissioniyhtiön johtokunnan jäsenen varatuomari Harry Olssonin puheenjohtajan pyynnöstä Pankkivaltuusmiehille myöhemmin lähettämän tähän liitetyn kirjallisen esityksen asiasta (Liite n° 6) ynnä sen cheen pannun lausunnon, jonka tilintarkastaja Gösta Söderholm oli huhtikuun 12 päivänä 1922 antanut puheenalaisista valuuttatoiminta Emissioniyhtiön kirjojen ja kirjeenvaihdon perusteella (Liite n° 7).

6) Puheenjohtaja esitti selonteon, jonka Emissioniyhtiössä syksyllä 1921 johtokunnan jäsenenä ja sen valuuttaosaston esimiehenä ollut pankinjohtaja Oskari Autere sekä sanotun yhtiön valuuttaosaston silloinen varaesimies kreivi Björn Armfelt olivat asiasta heille tunnetuilta osilta hänen pyynnöstään suullisesti antaneet, jolloin puheenjohtaja myös oli saanut nähdäkseen tärkeimmän osan asiata koskevasta Emissioniyhtiön sähkösanomavaihdosta, jota paitsi herra Autere tähän liitetyllä kirjeellä (Liite n° 8) oli vahvistanut pääkohdat siitä, mitä oli kertonut.

7) Hankittiin tähän kahtena jäljennöksenä liitetty todistus (Liitteet n° 9 ja 10), jonka 5 päivänä toukokuuta 1922 olivat antaneet Suomen Pankin johtokunnan entinen puheenjohtaja Clas von Collan sekä johtokunnan nykyiset jäse

net Basilier ja Gråsten toimittuaan eräiden Emissioniyhtiön hallinnon jäsenten ja herra von Frenckellin pyynnöstä lautakuntana, jonka tuli eräiltä osilta tutkia viimemainitun menettelyä tässä asiassa. Sen lisäksi allekirjoittanut puheenjohtaja ilmoitti keskustelleensa asiasta herra von Colanin kanssa.

8) Puheenjohtaja esitti tiedot, jotka Emissioniyhtiön hallintoneuvoston puheenjohtaja senaattori Kaarlo Castrén oli pyynnöstä hänelle antanut mainitun tutkijalautakunnan asettamisesta ja muista herra Castrénille tunnetuista asiaan kuuluvista seikoista.

9) Teetettiin Suomen Pankin tilasto-osastolla tähän liitetty tilasto Suomen markan ja Ruotsin kruunun kurkseista loka-joulukuulta 1921 (Liitteet n° 11-13) ynnä niitä valaiseva graafillinen esitys (Liite n° 14) sekä hankittiin selvitys Suomen Pankin v. 1921 ulkomailta ostamista markkamääristä (Liite n° 15). Puheenjohtaja esitti niinikään tähän jäljennöksenä liitetyn kirjeen Emissioniyhtiöltä Suomen Pankille (Liite n° 16).

10) Hankittiin Suomen Pankissa tarkastajana toimivalta herra T. Vuorenjuurelta todistus siitä, mihin kurssiin Suomen Pankista marraskuun ajalla 1921 oli myyty ulkomaan valuuttaa (Liite n° 17), josta todistuksesta kävi ilmi, ettei sanottuna aikana valuuttaa ollut myyty alle päivän kurssin.

11) Puheenjohtaja ilmoitti tiedustelleensa Helsingin Pörssikomitean jäsenen pankinjohtaja J. O. Wasastjernan mieltä siitä, oliko ajateltavissa, että Suomen Pankki olisi kurssinoteerauksellaan saattanut tukea puheenalaista valuuttaintointa, ja saaneensa kysymykseensä ehdottomasti kieltävän vastauksen.

12) Puheenjohtaja antoi erinäisiä täydentäviä tietoja, jotka hän oli asianomaisilta Suomen Pankin johtokunnan jäseniltä saanut tai muuten hankkinut.

2 §.

Täten saadusta aineistosta kävivät seuraavat seikat

ilmi:

1) Lokakuun jälkipuoliskolla 1921 jonakin päivänä ennen 24 päivää oli Suomen Pankin johtokunnan puheenjohtaja Stenroth johtokunnan jäsenten Basilierin ja Gråstenin suostumuksella Suomen Pankissa antanut Emissioniyhtiön silloiselle toimitusjohtajalle, Suomen Pankin johtokunnan nykyiselle jäsenelle von Frenckellille toimeksi ostaa Tukholmasta 1,000,000 Suomen markkaa toimitettavaksi määräajalla samana syksynä. Herra von Frenckellille annetun määräyksen mukaan ei toimeksiantajan pitänyt näkyä.

2) Oston ei pitänyt tapahtua eikä se tapahtunut Suomen Pankin varoilla, tappionvaarasta ja kustannuksista vastasi herra Stenroth mieskohtaisesti ja ostosta odotetun voiton piti tulla erään tarkoituksen hyväksi, jonka myöskin herrat Basilier ja Gråsten tunsivat ja hyväksyivät. Tätä tarkoitusta asianomaiset eivät katsoneet voivansa ilmaista.

3) Herra von Frenckellin ilmoitettua Emissioniyhtiölle saaneensa oston toimekseen Suomen Pankista tämän haluumatta näkyä, oli Emissioniyhtiö ottanut suorittaakseen oston siten, että tämä liiketoimi kävisi herra von Frenckellin henkilötilin kautta sanotussa yhtiössä.

4) Emissioniyhtiön sähkösanomavaihto oston suorittamiseksi koski aluksi edellämainittua 1 miljoonan markan määrää. Osto tuli kuitenkin käsittämään 2 miljoonaa markkaa. Syy tähän ei ole tullut selvitetyksi. Herra von Frenckell ilmoitti sen johtuneen siitä, että eräs hänen Emissioniyhtiön valuuttaosastolle antamansa määräys oli käsitetty väärin. Kun herra Stenroth, jonka käytettäväksi herra von Frenckell oli tarjonnut toistakin miljoonaa, ei halunnut ottaa sitä vastuulleen ja Emissioniyhtiö herra von Frenckellin ilmoituksen mukaan siihen aikaan oli päättänyt olla omaan lukuunsa tekemättä tällaisia ostoja, oli herra von Frenckell katsonut ainoaksi mahdollisuudeksi ottaa toisen miljoonan oston omalle vastuulleen. Mihin tästä ostosta si

temmin syntynyt voitto, joka edellä 1 §:n 7):ssä kohdassa mainitun tutkijalautakunnan todistuksen mukaan ei ollut tullut herra von Frenckellin hyväksi, oli käytetty, ei herra von Frenckell halunnut ilmoittaa.

5) Ostot tapahtuivat lokakuun 26, 27 ja 28 päivänä 1921 ja oli ostettu Suomen raha toimitettava osaksi marraskuun 21, osaksi marraskuun 30 päivänä.

6) Ostetun 2 miljoonan markkamäärän maksamiseksi tarpeellisten Ruotsin kruunujen vasta-arvon Suomen rahassa suoritti herra von Frenckell pääasiallisesti shekeillä jo mainitulta tililtään Emissioniyhtiössä, mikä tili oli ylitettyinä sen väliajan, joka kului, kunnes Emissioniyhtiölle jätetyillä kruunushekeillä maksu oli suoritettu yhtiön Tukholmassa olevalle kirjeenvaihtajalle.

7) Oston suorittamiseksi tarpeellisesta valuutasta myi Suomen Pankki yhteensä 103,500 Ruotsin kruunua Pankin myyntipäivinä noteeraamiin kursseihin. Kruunun 90.150:- ostajana oli Emissioniyhtiö; 13.350 kruunun ostajaksi oli merkitty Ahjon Konepaja Osakeyhtiö. Shekit kirjoitettiin maksettaviksi osaksi Emissioniyhtiön, osaksi Ahjon ja Frenckellska Tryckeri Aktiebolagetin ynnä Elektriska Aktiebolaget A.E.G. Ingeniörbyrån Helsingfors-nimisen liikkeen määräämälle. Näistä liikkeistä oli viimeainittu, jota herra von Frenckell oli prokuristina hoitanut, tammikuun 1 päivänä 1921 muutettu Elektriska Aktiebolaget A.E.G. - Sähkö Osakeyhtiö A.E.G.-nimiseksi liikkeeksi, jonka johtokunnan varapuheenjohtajana herra von Frenckell oli ulkomaalaisen henkilön ollessa puheenjohtajana. Molemmissa muissa vieraisissa yhtiöissä oli herra von Frenckell silloin hallituksen jäsenenä.

8) Niistä Suomen Pankin Johtokunnan jäsenistä, jotka hyväksyivät edellisessä kohdassa mainitut valuutan myynnit, toinen tunsu näiden ostojen tarkoituksen ja toinenkin oli valmis myymään tämän toimen suorittamiseen tarpeellisen valuutan herra von Frenckellille tai Emissioniyhtiölle, eikä vieraiden liikkeiden käyttäminen ostajana tai orderina

aihetta toimenpiteeseen.

5 §.

Mitä tulee herra von Frenckellin menettelyyn, tulivat Pankkivaltuusmiehet seuraaviin tuloksiin:

1) Hän ei ollut rikkonut valuuttasäännöstelyä suorittaessaan saamaansa toimeksiantoa eikä yli sen ostaa saan toisen miljoonan Suomen markkoja.

2) Jälkimäinenkään osto ei ollut Suomen Pankin etujen vastainen.

3) Ostamalla Suomen Pankista valuuttaa erinäisten liikkeiden nimiin ei herra von Frenckell ollut vienyt Pankkia harhaan.

4) Siitä, että herra von Frenckell oli Emissio-nyhtiössä sanonut saaneensa toimeksiannon Suomen Pankista voitiin häntä Pankkivaltuusmiesten mielestä, katsoen siihen, keneltä ja millä tavoin hän tämän toimeksiannon sa- tuskin moittia.

5) Niiltä osilta, joilta herra von Frenckellin toiminta tässä asiassa koski muita kuin Suomen Pankkia, olivat Pankkivaltuusmiehet sitä mieltä, että hänen menettelynsä oli eräissä kohdissa ollut sopimaton, mutta eivät pitäneet tarpeellisena tehdä hänelle muistutusta, kun puheenjohtaja yksityisesti oli siitä hänelle huomauttanut ja kun herra von Frenckell ei tuohon aikaan ollut Suomen Pankin palveluksessa sekä kun asianomaiset, joiden tiedossa hänen menettelynsä oli ollut noin puolen vuoden ajan, eivät olleet katsoneet sen antaneen aihetta toimenpiteisiin.

6) Näin ollen Pankkivaltuusmiehet katsoivat, ettei heillä ollut aihetta ryhtyä mihinkään toimenpiteeseen herrara von Frenckelliin nähden, joka Pankin johtokunnan jäsenenä ollessaan oli harrastuksella, taidolla ja menestyksellä suorittanut tehtävänsä.

6 §.

Tämä tutkimuspöytäkirja tarkistettiin tammikuun

20

22 päivänä, jolloin herrat Stenroth, Basilier, Gråsten ja von Frenckell saivat lukeakseen sen sekä tähän liitettyt esitykset heidän tutkimuksessa Pankkivaltuusmiehille antamistaan kertomuksista, ja vahvisti itsekukin heistä näissä asiakirjoissa hänen antamukseen ilmoitetut sekä niissä olevat häntä koskevat tiedot.

J. K.

Madame

A. Swantling

Miss Tanner

elyyn, tu
stelyä
en ostaa
Pankin
erinäis-
lut vie-
Emissio
Pankista
en sii-
annon s
nckellin
Pankkia,
n menet-
tta ei-
sta, kun
auttanut
ut Suome
n tie-
vuoden a
toimer
rat, ette
eseen her-
nan jä-
menes-
mikuun